



Beste leden en relaties,

Het nieuwe jaar is inmiddels een paar weken op dreef en het is al volop winter geweest. Dit leverde mooie sfeervolle plaatjes op in de Reuselse natuur.



Foto: Ton Larmit

Er staat ook dit jaar bij de Heemkunde Werkgroep Reusel weer het een en ander te gebeuren. Hiervan houden wij je door middel van onze nieuwsbrief uiteraard op de hoogte.

Veel informatief leesplezier bij deze eerste aflevering in 2026 namens  
*Bestuur en Werkgroep Communicatie.*

## Lid worden van HWR, iets voor jou?

Ben je lezer van deze maandelijkse digitale Nieuwsbrief maar nog geen lid van onze HWR dan kun je je voor een vriendenprijsje aansluiten bij onze heemkundige vereniging.

Onze club bestaat op dit moment uit zo'n 50 leden en voor een contributie van €20,00 per jaar ben je verzekerd van een aantal heemkundige vrienden en vriendinnen om je heen.

HWR is aangesloten bij Brabants Heem en Erfgoed Brabant en wij hanteren binnen onze vereniging statuten, een beleidsplan en een huishoudelijk reglement.

De HWR werkgroepen zijn functioneel ingedeeld en we kennen onder andere Beeld & Geluid, Geografie, Bibliotheek & Documentaire

Informatie, Genealogie, Communicatie & Digitalisering, Materieel Erfgoed en Facilitaire Zaken die aangestuurd worden door een coördinator.

Wij staan midden in de samenleving en grijpen elke kans aan om belangrijke historische gebeurtenissen onder de aandacht te brengen. Denk dan aan de herdenking van WOII, het opstellen van de Canon en recent nog Het Verhaal van Reusel.

Gaat je belangstelling uit naar één van de werkgroepen en wil je jouw kennis aanwenden binnen HWR meldt je dan aan:  
[secretaris@heemkundereusel.nl](mailto:secretaris@heemkundereusel.nl) en kijk ook nog eens op onze website [www.heemkundereusel.nl](http://www.heemkundereusel.nl).  
Je bent van harte welkom!

## Druk bezochte thema-avond van HWR Werkgroep Beeld & Geluid

Dinsdagavond 20 januari was het een drukte van belang in onze Heemkamer waar onze werkgroep Beeld & Geluid een collegiale uiteenzetting gaf van hun activiteiten en daarmee samenhangende werkzaamheden.



In een duidelijke presentatie werd met humor uit de doeken gedaan wat de doelstellingen en de systematiek van deze werkgroep betekenen voor onze HWR.

Tevens werd een inzicht gekregen van de inzet van onze leden tijdens de lange periode van

voorbereidingen naar onze verhuizing en de daarmee samenhangende sanering: van volle kasten papier naar een simpele digitale schijf. Na de koffie volgde inzicht in onze gehele digitale collectie met als motto: “van collectie naar website”.



Onze eigen collectie, de Kempencollectie, de collecties van Brabants Erfgoed in de Brabant Cloud en Myalbum, maar ook samenwerking met RHCe en BHIC en de beveiliging van het geheel kwamen aan de orde.

Tot slot kwamen de geluiddraggers ter sprake waarbij gewezen werd op het belang van dit heemkundig aspect en de mogelijkheden die het biedt voor de toekomst voor de overdracht van de historie aan jongere generaties.

Een zinvolle en gezellige avond en we kijken uit naar de presentatie van onze volgende werkgroep.

### **Tradities, de nieuwe tak van erfgoed - HWR lezing door Ineke Strouken**

Op maandag 2 maart organiseert de Heemkunde Werkgroep Reusel een avond waarin Ineke Strouken, bestuurslid van Brabants Heem en portefeuillehouder immaterieel erfgoed en erfgoedtoerisme, ons meeneemt in de wereld van tradities en rituelen.

Tradities en rituelen spelen in onze huidige tijd nog altijd een belangrijke rol. Het is zelfs zo, dat in onze moderne samenleving waarin trends en rages elkaar snel opvolgen, er een groeiende behoefte is om onze geschiedenis uit te drukken in tradities en rituelen. Onze Nederlandse tradities worden tegenwoordig ook immaterieel erfgoed genoemd.



Tradities veranderen met de tijd mee.

Tradities en rituelen veranderden vroeger heel langzaam. Een ambacht leerde je van je vader, koken van je moeder. Wat niet mocht en wel moest kreeg je mee van je omgeving. Tegenwoordig gaat alles heel snel. Het tempo van de veranderingen is enorm toegenomen. Onze Nederlandse tradities veranderen sneller dan ooit. Overlevering van generatie op generatie lijkt daardoor onbelangrijk geworden.

Ineke Strouken zal in haar lezing op deze tradities ingaan en vele voorbeelden geven. Iedereen is van harte welkom bij deze avondlezing op maandag 2 maart 2026 in De Kei, Kerkplein 69, Reusel. Aanvang lezing om 19.30 uur, inloop vanaf 19.00 uur.

Leden van de HWR en niet-leden kunnen zich aanmelden tot uiterlijk 27 februari 2026 via e-mail naar: [lezing@heemkundereusel.nl](mailto:lezing@heemkundereusel.nl)  
Verdere details: entree: €7,00 inclusief een kopje koffie of thee (HWR leden €5,00). Om teleurstelling te voorkomen is tijdig reserveren wenselijk in verband met het aantal zitplaatsen - vol = vol.

### **Uit de bibliotheek van de HWR**

#### **Lexicon geschiedenis van Nederland & België.**

*Auteur: Liek Mulder (redacteur), Jan Brouwers (medewerker).*

Uitgeverij Kosmos, 1994, 395 blz.

In deze uitgave uit 1994 worden in 2.767 begrippen, kort en bondig namen en gebeurtenissen beschreven, die betrekking hebben op de geschiedenis van Nederland en België van prehistorie tot heden.



Er is een groeiende behoefte aan toegankelijke, compacte informatie op het gebied van de Nederlandse en Belgische geschiedenis. Het LEXICON GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND EN BELGIË voorziet in deze behoefte. In het boek worden vele begrippen en termen betreffende de Nederlandse en Belgische geschiedenis - van de prehistorie tot nu - toegelicht en verklaard. Zo komen onder meer personen die een belangrijke rol gespeeld hebben, of spelen, aan bod: van koningen en ontdekkingsreizigers tot bisschoppen en politici. Ook politieke geschiedenis wordt behandeld, zoals bijvoorbeeld verdragen, oorlogen, politieke instellingen en partijen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de sociale en economische geschiedenis: vakverenigingen, stakingen, sociale emancipatie, economische ontwikkelingen et cetera.

In dit lexicon staan kort en bondig een paar duizend termen, namen, gebeurtenissen enz. beschreven, die betrekking hebben op de geschiedenis van de Lage Landen - van prehistorie tot heden. De auteurs hebben vooral geput uit de Oosthoek Encyclopedie. Er is gekozen voor politieke en sociaal-economische geschiedenis. Kunst, literatuur en geografische begrippen zijn buiten beschouwing gebleven. Dat is geen onverstandige keuze, want het lexicon -

waarin geen illustraties zijn opgenomen - blijft door deze beperking handzaam. De beschrijvingen zijn adequaat en zeer actueel (soms bijgewerkt tot oktober 1994) en er ontbreekt weinig, noch in de keuze van de Nederlandse onderwerpen, noch in de keuze van de Belgische onderwerpen.

**Uit het HWR archief**

**Moord op Marten Mollen.**

[10 maart 1732]

Rechterlijk Archief Bladel, Inv. 42 folio 15v – 16v.

*Wij Johan van Osch medicine doctor inde stadt Eijndhoven ende Johan Bedinx meester chirurgijn inde vrijheijt Eersel beijde quartiere van Kempelandt, Meijerije van S Bos dese onderteekent; attesteeren ende verclaeren op onse eede ampshalven gedaan, dat wij op dato onder gel ter requisitie van Johan de Jongh stathouder van den heer quartierschout van Kempelandt ten sijnen bijweesen als mede ten bijweesen van scheepenen en substuet secretaris van Reusel dese mede onderteekent, onder het voornoemde quartiere behoorende, hebben gevisiteert het dode lichaam van Marten Mollen tot noch toe gewoont hebbende tot Reusel voornoemt, ende bij het visiteeren en opneemen vant selve lichaam gevonden te hebben eenen steeck quetsure ofte wonde even boven ter sijde het linker memmeken.*



De messteek - Adriaan van Ostade.

*Van den selven overledenen doorgaende, waer opde openinge vande borst gedaan sijnde hebben bevonden, de selve wonde te penetreeren door het borstvolies, mitsgaders de linckere lobes vande loos, als oock het pericardium met eene openinge inde arteria aorta, ende een groote quantiteijt geronnen bloet in het pericardium, als oock de linckerzijde van de borst vol beseth sijnde met waterachtige bebloeyde stoffe, uijt allen 'twelcke wij*

*oordeelen dese wonde absoluut en volslagen doodelijck te sijn, en in deser voegen den overleedenen van het leeven seer schielijck ter doot geraeckt te sijn, waer mede wij dese onse voornoemde attestatie en depositie sijn eijndigende de welcke wij tot becrachtnghe der waerheijt eijgenhandich hebben onderteekent op heeden de thienden maart 1732*

## **CABR vanaf februari digitaal raadpleegbaar bij het BHIC**

Velen van ons zullen ongetwijfeld ooit een bezoek gebracht hebben aan het Nationaal Archief (NA) te Den Haag. Sinds begin 2025 is daar het Centraal Archief Bijzonder Rechtspleging (CABR) te raadplegen. Maar helaas kan dat nog niet online. Een afspraak was de aangewezen weg om documenten te kunnen inzien, maar een afspraak binnen een voorzienbare termijn bleek echter amper mogelijk. Voor de genealogen die nog van plan zijn om ook die stap te maken, maar voor wie de wachttijden en/of de afstand een probleem zijn, is er nu goed nieuws.



Vanaf 2 februari 2026 is het mogelijk om op twaalf extra locaties in Nederland onderzoek te doen in de digitale versie van het CABR. Het gaat om elf Regionaal Historische Centra en het NIOD. Sinds 1 juli 2025 kunnen 'onderzoekers met een onderzoeksbelang' het gedigitaliseerde deel van het CABR (nu nog slechts een derde deel) in het NA doorzoeken en bekijken. De papieren dossiers die nog niet zijn gedigitaliseerd, zijn alleen in de studiezaal van het NA beschikbaar. Het digitaliseren duurt nog tot in 2027.

De tijdelijke voorziening is een noodoplossing en "zowel bedoeld voor iedereen die vermoedt dat het CABR gegevens bevat over hun (familie)geschiedenis als voor wetenschappelijk onderzoekers" (brief aan de Tweede Kamer). Om het CABR voor iedereen online beschikbaar te

maken, stuurt de minister begin 2026 een voorstel voor een wetwijziging naar de Tweede Kamer. Deze wijziging moet ervoor zorgen dat er een betere balans komt tussen het beschermen van persoonsgegevens en het waarborgen van toegang tot overheidsinformatie en cultureel erfgoed.

Het dichtst bij de regio Eindhoven is het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) te 's-Hertogenbosch. Het BHIC bevindt zich in de prachtige Citadel van 's-Hertogenbosch en is goed bereikbaar met de trein en de auto. Adres: Zuid-Willemsvaart 2 's-Hertogenbosch

Wie het digitale CABR op één van deze locaties wil raadplegen, moet van tevoren een plek reserveren. Meer informatie over het reserveren van een plek is begin februari te vinden op de websites van de deelnemende organisaties.

## **Knippenbergprijs 2025**

Elke twee jaar wordt de Knippenbergprijs uitgereikt aan mensen en organisaties die een voorbeeld zijn voor de beoefening van lokaal erfgoed in Brabant. In 2025 was het thema 'immaterieel erfgoed'. De belangstelling was groot: vijftientig immaterieel erfgoedgemeenschappen stuurden hun traditie in.

De prestigieuze prijs, een initiatief van Brabants Heem, is in 2025 toegekend aan Nicole van Aarle uit Aarle-Rixtel. Ze is de enige vrouwelijke klompenmaakster die handmatig klompen kan maken. Ze heeft het vak geleerd van haar vader en is de vijfde generatie klompenmakers in de familie. Ze zet zich met hart en ziel in om het ambacht van klompen maken te behouden voor de toekomst.



Naast de genoemde winnaar vielen nog in de prijzen de Stichting Intocht Driekoningen in 's-Hertogenbosch, Bakkerij Govert van Nunen met de Nieuwjaarskoek in Tilburg, het Metworstrennen in Boxmeer, een paardenrace op carnavalsmaandag en de Pelterheggen vloeiveiden in Bergeijk. Wij feliciteren alle deelnemers van harte met hun gewonnen prijs.

### Dialect: Verdwijnt de zachte G?

Op Brabantserfgoed.nl staat de start van het nieuwe jaar in het teken van dialect. Loopt de zachte G gevaar? In eerdere jaren schreven het Brabants Dagblad en het NRC over het verdwijnen van streektaal. Taalkundige Kristel Doreleijers laat ons zien dat dit nogal kort door de bocht is. In haar promotieonderzoek over de aanduiding van woordgeslacht schrijft ze dat dialect niet zomaar zal verdwijnen, maar dat het misschien een andere vorm krijgt. Dit 'hyperdialectisme' is misschien niet zoals dialectsprekers graag zien hoe het hoort, maar is wel een teken dat dialect niet zomaar verdwijnt. Kristel schrijft de geruststellende woorden: "Met de zachte g zit het voorlopig dus nog wel goed."

Dialect in Noord-Brabant



Iedere stad en ieder dorp kent een andere verschijningsvorm, het eigen lokale dialect. Er zijn honderden Brabantse dialecten maar je kunt ze ook samennemen en van 'het Brabants dialect' spreken. De dialecten van Noord-Brabant verschillen onderling en daarbij verschillen ze niet allemaal evenveel van elkaar. Sommige dialecten lijken veel op hun buurdialecten en andere doen dat weer niet. Zodoende kun je dialecten in groepen onderverdelen en dialectgebieden met dialectgrenzen bepalen. Lees hier meer over 'het Brabants dialect':

<https://www.brabantserfgoed.nl/dialect>

### BHIC – Ontdek wie er achter de tralies zaten...

Wist je dat het BHIC bijna 500.000 inschrijvingen uit gevangenisregisters online heeft staan met namen, leeftijden, herkomst en redenen van opsluiting? In sommige registers vind je zelfs uiterlijke kenmerken en opvallende littekens beschreven, zodat je een echt beeld krijgt van de mensen achter de verhalen. Een prachtige bron voor historici, criminologen en stamboomonderzoekers.

Hier kun je de "gevangenen" uit Reusel vinden: <https://is.gd/zfjwKx>

### Tradities - Brabant op z'n gezelligst

Er gaat niets boven een echte Brabantse koffietafel: koffie met krentenmik, zult, kaas, rosbief en natuurlijk een warm worstenbroodje, allemaal geserveerd op rood-met-blauw boerenbont servies.

Tegenwoordig zie je overal tapas en internationale buffetten, maar dit Brabantse buffet heeft iets onweerstaanbaars, met eerlijke streekproducten: eenvoudig maar smaakvol. Roggebrood, mikkemannen, kadetjes, rauwe ham en eierkoeken nodigen uit om te blijven zitten, rustig te proeven en te genieten van goed gezelschap.



Bruiloftsgasten aan de koffietafel. Fotografie: Daan Scholte.

Oorspronkelijk hoorde de koffietafel bij uitvaarten. Gelovigen gingen nuchter 'ter kerke', en na de mis stond de familie klaar met een tafel vol lekkers. Vanaf de jaren vijftig groeide de traditie ook naar jubilea, afscheidsrecepties en andere feestelijke momenten.

Zou het niet tijd worden om de Brabantse koffietafel te herontdekken? Een traditie die meer is dan een maaltijd: een moment om stil te staan, te genieten en samen te zijn.

## Openbaarheidsdag 2026

*BHIC openbaart archieven die lange tijd gesloten waren*



Op Openbaarheidsdag vieren alle archieven in Nederland het belang van openbare archieven voor de samenleving. Op elke eerste werkdag van het jaar, dit jaar op vrijdag 2 januari, staat het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) stil bij de archiefstukken die openbaar worden.

Van procesdossiers in het archief van de rechtbank tot brieven in het archief van de Vlaamse Beweging: het BHIC maakt met de start van 2026 opnieuw archiefstukken openbaar. In het nieuwe jaar kunnen journalisten, historici en belangstellenden via de overzichtslijst ontdekken welke verhalen er in de archieven liggen te wachten om verteld te worden.



*Bedrijvencomplex van Philips: de lampenfabriek.*

In 2026 komt het jaar 1950 vrij, na 75 jaar openbaarheidsbeperking. Dit was de tijd van wederopbouw in Brabant: oorlogsschade werd hersteld, nieuwe industrieën zoals Philips groeiden, en traditionele sectoren moderniseerden. Het optimisme was voelbaar, het sociale leven bloeide op, de babyboom zette door en de provincie zette voorzichtig de stap

naar een moderne toekomst. Maar de nasleep van de oorlog was in 1950 nog steeds voelbaar, zowel op politiek als sociaal vlak.

*RHCe maakt digitale bouwdoossiers uit 1950 openbaar.*

Bij het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven de bouwdoossiers van 1950 openbaar geworden.



Deze dossiers bevatten onder andere bouwvergunningen, technische tekeningen, correspondentie tussen burgers en gemeentelijke diensten en registraties van bouwprojecten. Hiermee wordt een belangrijke categorie veelgevraagde archieven openbaar. De toegangen voor de bouwdoossiers van 1950 waren al zichtbaar op de website van het RHCe maar konden alleen worden ingezien na toestemming. Nu worden de zogenaamde jaarblokken in 2026 stapsgewijs zonder beperking beschikbaar gesteld. Omdat het om vele documenten gaat moeten de toegangen opnieuw worden gepubliceerd, dit zal de komende periode stapsgewijs worden uitgevoerd. Hierover volgt ook stapsgewijs berichtgeving, ook over de aanvraagmogelijkheden.

## Wat te doen met genealogisch onderzoek van een overledene?

Veel genealogen laten bij hun overlijden omvangrijke digitale bestanden na: stambomen, GEDCOM-bestanden, scans van akten, foto's, transcripties en onderzoeksnotities. Voor nabestaanden is vaak onduidelijk wat hiermee moet gebeuren. Toch kan dit materiaal van grote waarde zijn, zowel voor de familie als voor andere onderzoekers. In het artikel dat via onderstaande link is te lezen wordt samengevat wat er online over dit onderwerp is geschreven en wordt dit vertaald naar de genealogische praktijk: <https://is.gd/HF4hrh>



#### De conclusie

Er bestaan weinig artikelen die zich specifiek richten op genealogische computerbestanden na overlijden. Wat er wél is, combineert algemene adviezen over digitale nalatenschap met enkele gespecialiseerde genealogische publicaties. De rode draad is duidelijk:

- genealogisch onderzoek is onderdeel van de digitale nalatenschap;
- zonder overdracht of publicatie gaat veel werk verloren;
- ordenen, documenteren en delen zijn essentieel;
- publicatie, bijvoorbeeld via Genealogie.nu, kan het onderzoek blijvend beschikbaar maken voor anderen.

Voor genealogen én hun nabestaanden is het daarom verstandig om niet alleen na te denken over bewaren, maar ook over delen.

#### Archievenkaart van Nederland

Bij welke archiefinstelling moet uw zijn voor een bepaalde gemeente?



Naar de archievenkaart:

<https://www.genealogiewerkbalk.nl/archievenkaart/>

#### Geschiedenis eeuwenoude buurtkapel Zandoerle in boekje vastgelegd

Stichting Historisch Erfgoed Veldhoven (SHEV) heeft een boekje uitgebracht over de geschiedenis van de Zandoerlese kapel. Het boekje werd gepresenteerd tijdens de bijeenkomst van de Zandoerlese buurtgenoten bij de opening van de jaarlijkse gebouwde kerststal op het marktvelde van Zandoerle.



Het boekje is het resultaat van een onderzoek naar de historie van de kapel, die in 1817 door omwonenden uit eigen middelen werd gebouwd. In het boekje komt naar voren hoe de kapel door de jaren heen een belangrijke rol speelde in de godsvrucht, gewoonten en tradities van de buurt. Ook het beheer van de devotiekapel blijkt een terugkerend en verbindend element in de geschiedenis van Zandoerle.

Het boekje (32 p.; geïll. Prijs: € 6) is te bestellen via het secretariaat van de SHEV, tel. 040 2546541, e-mail [veldhoven.shev@kpnplanet.nl](mailto:veldhoven.shev@kpnplanet.nl)

#### Nieuws vanuit de Kempencollectie



Verschillende musea en heemkundekringen uit de Kempen waaronder ook onze HWR hebben zich verenigd in de Kempencollectie. Via de gezamenlijke website <https://kempencollectie.nl/> kun je digitaal grasduinen tussen ruim 40.000 objecten.

Regelmatig zullen er in deze nieuwsbrief berichten van onze partners te vinden zijn.

Onlangs was er weer een overleg van de gezamenlijke collectiebeheerders, ditmaal was de

vergaderlocatie de sfeervolle “Schelft” van Heemkundekring Den Beerschen Aard.



Op de agenda stond onder andere Memorix Maior – ons gezamenlijk collectie registratiesysteem.

### Heemkundekring De Heerlijkheid Oirschot

Lezing: *Van Gogh, Brabant en Oirschot.*



We volgen het verhaal van Vincent van Gogh vanuit zijn geboortedorp Zundert via Steenberg, Tilburg en langs vele andere locaties. Oirschot heeft hij niet aangedaan, maar uiteindelijk komt hij wel in Nuenen terecht, zijn

laatste Brabantse woonplek. Daar maakt hij in twee jaar tijd een kwart van zijn totale werk als kunstenaar. Nuenen was toen een dorp van zo'n 2500 inwoners en grotendeels vergelijkbaar met het landelijke Oirschot. Museum De Vier Quartieren geeft momenteel een goed beeld van die periode. Er was armoede in de gezinnen die voornamelijk van landbouw en wat veeteelt leefden. In Nuenen woonden ook veel wevers, die in de winter een beetje konden bijverdienen met het zware en eentonige werk achter het weefgetouw. Vincent kwam er graag.

Donderdag 19 februari om 20.00 uur verzorgt neerlandicus-historicus-heemkundige Peter van Overbruggen deze lezing.

De grootvader van moederszijde van de spreker, Antoon de Kroon, als brouwerszoon in 1874 in Oirschot geboren, heeft nog een deel van die tijd meegemaakt. Aan de hand van enkele familiegebeurtenissen en foto's roept de spreker de sfeer uit het verleden op.

Locatie: Restaurant De Beurs in Oirschot. Voor leden: gratis/voor niet leden: € 5,-.

### Museum 't Oude Slot Veldhoven

Lezing bij expo 'Verzamelen voor verhalen, broodschilders in de Kempen'.

Zondag 8 februari, verzorgt kunst- en cultuurhistoricus Peter Thoben een lezing bij de lopende expo 'Verzamelen voor verhalen, broodschilders in de Kempen'. Hierin staan de werken van de kunstenaars Gindra en De Buck centraal. Sinds 2024 is Thoben vrijwillig conservator bij museum 't Oude Slot. Als samensteller van deze tentoonstelling is hij de aangewezen persoon om het leven en de carrière van beide kunstenaars nader te belichten. Bezoekers betalen de reguliere entreeprijs; aan het bijwonen van de lezing zijn geen extra kosten verbonden.



### Praktische informatie

De lezing op 8 februari start om 14.00 uur. Inloop van belangstellenden vanaf 13.30 uur. Aansluitend op de lezing is er tot 17.00 uur gelegenheid om de expo te bekijken. Deze loopt nog tot en met 26 april 2026.

## Nieuwsbrieven

Deze maand ontving het HWR secretariaat diverse nieuwsbrieven van collega verenigingen. Deze zijn hier te lezen:

Nieuwsbrief Erfgoed Brabant – december 2025:

<https://is.gd/TR1xKi>

Nieuwsbrief Brabants Heem – januari 2026:

<https://is.gd/SI0mGd>

Nieuwsbrief Brabants Erfgoed – januari 2026:

<https://t.ly/kgg3M>

Nieuwsbrief Heemkundekring Den Beerschen

Aard - december 2025: <https://t.ly/VhPMR>

Nieuwsbrief Heemkundekring De Heerlijkheid

Oirschot – januari 2026: <https://is.gd/xUvRZ1>

Nieuwsbrief Heemkundekring Amalia van Solms

Baarle-Nassau/Hertog – januari 2026:

<https://t.ly/PmMAR>

Nieuwsbrief Erfgoed Diessen – januari 2026:

<https://t.ly/MNfda>

Nieuwsbrief Brabants Historisch Informatie

Centrum – januari 2026: <https://t.ly/ftAXh>

Mededelingenblad Heemkundekring

Weerderheem Valkenswaard – januari 2026:

<https://t.ly/xUdQy>

Nieuwsbrief Heemkundekring Tilborch – januari

2026: <https://t.ly/Bspgg>



Heemkunde Werkgroep Reusel heeft ook een facebook pagina. Je kunt ons vinden op: <https://www.facebook.com/heemkundereusel>



Wil jij onze nieuwsbrief ook regelmatig ontvangen stuur dan een email naar [secretaris@heemkundereusel.nl](mailto:secretaris@heemkundereusel.nl)

Ook voor afmeldingen mailen naar [secretaris@heemkundereusel.nl](mailto:secretaris@heemkundereusel.nl)

Deze HWR nieuwsbrief en oudere afleveringen zijn terug te lezen in een archief op onze website: [heemkundereusel.nl/nieuwsbrief.html](https://heemkundereusel.nl/nieuwsbrief.html)

## Bombarie maken...



*Replica van een lepelblijde uit de Middeleeuwen.*

Mensen die 'bombarie maken', om welke reden dan ook, zorgen voor reuring in de tent. Ze laten zich nadrukkelijk horen, met vaak een hoop spektakel en (tijdelijke) onrust tot gevolg. Vaak zijn bombariemakers niet zo geliefd, omdat ze de rust verstoren. Waar hebben we het bijzondere woord bombarie aan te danken? En waar komt de betekenis van deze term etymologisch gezien vandaan?

### **Betekenis van bombarie**

Volgens woordenboeken betekent 'bombarie' onrust, stampij, heisa, reuring, stennis, tumult, rumoer, kabaal, drukte, lawaai of spektakel. Als vertalingen komen we ook de volgende termen tegen: poeha, commotie, beroering, keet, ophef, geraas, kapsones, getier en herrieschopperij.

Het gaat bij bombarie dus om een begrip met veel synoniemen. De term heeft in ons hedendaagse taalgebruik een pejoratieve, ofwel negatieve lading. Wie bombarie maakt, is sociaal vaak niet zo tactisch, gaat over de schreef en overschreeuwt zichzelf en anderen. Maar bombarie maken kan ook een doelbewuste tactiek zijn, om mensen wakker te schudden of om een inhoudelijk punt te maken.

### **Verklaringen over de oorsprong van bombarie (maken)**

Volgens taalkundigen is bombarie (maken) een zogenoemde onomatopée, ofwel een klanknabootsing. De term is volgens hen ontleend aan het Latijn, om precies te zijn het woord *bombus*, wat geraas of kabaal betekent.

In de Middeleeuwen bestond er een wapen dat in het Middelnederlands bombaerde of bombare genoemd werd, ook wel bekend als de 'blijde'. Dit was een soort werktuig waarmee, de term is hieraan ontleend, de gebruikers hun tegenstanders konden bombarderen. Met een bombare konden stenen weggeslingerd worden, wat het nodige kabaal maakte. Een kanon dat voor de nodige bombarie zorgde!

## Vroege vermeldingen van bombarie

Volgens etymologen komen de eerste vermeldingen van bombarie in het Nederlandse taalgebruik uit de vroegmoderne tijd. De oudst bekende verwijzing vinden we op Etymologiebank.nl en dateert het begrip in 1720. De term komt dan voor in een hekelschrift getiteld Het Grootte Tafereel der Dwaasheid, waarin via karikaturen en spotprenten de VOC op de hak genomen wordt.

In enkele verhalen uit dit boek komt de persoon Bombario voor, die een verpersoonlijking vormt van de windhandel, de speculatieve handel, die de VOC in Nederlands-Indië bedreef. De persoon Bombario wordt afgebeeld als een gebrekkig, misvormd figuur in harlekijnskleiding, met de naam Bombario of Bambario op zijn rug. Interessant is dat een prent uit dit boek ook de oorsprong vormt van de uitdrukking 'met molentjes lopen', wat betekent dat iemand in de war is of niet goed bij het hoofd.



*Het Grootte Tafereel der Dwaasheid, 1720*

Een zoektocht op Delpher levert op 'bombarie' ruim 10.300 hits op. Al vroeg komt in de passages met dit begrip de betekenis van ophef, stemmingmakerij en heisa voor. Een voorbeeld komt uit de *Constitutioneele Oprechte Bataafsche Courant* van 13 juni 1800, waarin deze passage voorkomt: “...dan is het immer enkel wind en bombarie, om nu andermaal van eene diergelyke Don-Quichottery ophef te maaken.”

*Bron: Historiek*